

Inspiratiedocument Jongerenparticipatie 12 - 18 Gemeente Alphen aan den Rijn

Managementsamenvatting

De gemeente Alphen aan den Rijn wil jongeren van 12 – 18 structureel betrekken bij gemeentebeleid. Om te komen tot een plan van aanpak is een literatuurstudie gedaan, zijn ervaringen van andere gemeenten in kaart gebracht en zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen binnen de gemeentelijke organisatie en met professionals in de wijken. We hebben daarbij niet de illusie volledig te zijn: er is nog veel meer informatie beschikbaar over het onderwerp en iedere gemeente geeft er op haar eigen manier invulling aan. Tegelijkertijd hoeft de gemeente Alphen aan den Rijn niet zelf het wiel uit te vinden.

De belangrijkste inzichten vatten we in dit document samen.

Doel is om gemeentebeleid dat jongeren raakt, in samenspraak met jongeren zelf tot stand te brengen. Op basis van het onderzoek zijn drie principes geformuleerd waarmee Alphen aan den Rijn jongerenparticipatie vormgeeft. In hoofdstuk 3.2 worden deze principes verder toegelicht.

1. Niet het beleid, maar de jongeren staan centraal
2. Participatie is niet belegd bij een afdeling, maar onderdeel van de gemeentecultuur
3. We sluiten aan bij bestaande structuren en faciliteren anderen

Inhoud

1.	Literatuuronderzoek	4
1.1	Wat is jongerenparticipatie?	5
1.2	Knelpunten	8
1.3	Succesfactoren	9
2.	Inzichten uit de praktijk	12
3.	Uitgangspunten	16
4.	Verantwoording	20

1. Literatuuronderzoek

De vraag hoe je jongeren van 12-18 jaar betreft bij gemeentebestuur, speelt niet alleen in Alphen aan den Rijn. Er is veel onderzoek gedaan naar wat wel en niet werkt bij deze doelgroep. Daarom inventariseren we de recente inzichten in een literatuuronderzoek. Dat begint bij de vraag wat jeugdparticipatie eigenlijk is (1.1). Vervolgens benoemen we de knelpunten (1.2) en succesfactoren (1.3) die in de literatuur over dit onderwerp naar voren komen.

1.1 Wat is jongerenparticipatie?

Het Verwey-Jonker Instituut (2016) onderscheidt twee dimensies van jongerenparticipatie:

- Verticaal: betrokkenheid bij de totstandkoming en evaluatie van beleid dat op hen betrekking heeft
- Horizontaal: betrokkenheid bij de uitvoering van dat beleid.

Het Nederlands Jeugdinstituut spreekt over *“het actief meedoen en meebeslissen van jongeren”* en noemt daarbij ook activiteiten voor anderen in de samenleving. Ook de definitie van de Amerikaanse psycholoog Roger Hart kijkt breder dan alleen thema's die jongeren aangaan: *“het proces waarbij men deelheeft aan besluitvorming over zaken die de eigen leefsituatie en die van de gemeenschap betreffen.”*

Om te bepalen hoe ver die betrokkenheid gaat, wordt de **participatieladder** van Roger Hart (1992) veel gebruikt. Hij onderscheidt vijf niveaus van inbreng, die zowel structureel als incidenteel kunnen worden ingezet:

- Informeren: volwassenen voeren de activiteit uit. Jongeren worden geïnformeerd.
- Raadplegen: volwassenen voeren de activiteit uit. Jongeren worden geraadpleegd, hebben inzicht in het proces en hun mening wordt serieus genomen.
- Adviseren: volwassenen coördineren de activiteit. Jongeren worden bij onderdelen betrokken en om advies gevraagd.
- Coproduceren: jongeren nemen het initiatief voor een activiteit en besluiten over de uitvoering. Volwassenen hebben een begeleidende rol.
- (Mee)beslissen: jongeren nemen het initiatief en voeren de activiteit uit. Volwassenen kunnen eventueel bij de besluitvorming betrokken worden.

Hoewel de participatieladder in de praktijk veel wordt gebruikt en ook goed toe te passen is, is er ook kritiek op. De ladder veronderstelt een rangorde. Alsof je pas jeugd kunt laten meebeslissen als je eerst de lagere niveaus van participatie hebt toegepast. En alsof de hogere treden altijd beter zijn dan lagere treden. Stichting Alexander, een landelijk instituut voor jeugdparticipatie en participatief jongerenonderzoek, ontwikkelde een alternatief model, waarbij vier pijlers van participatie naast elkaar staan: de **Alexander Bridge of Participation**.

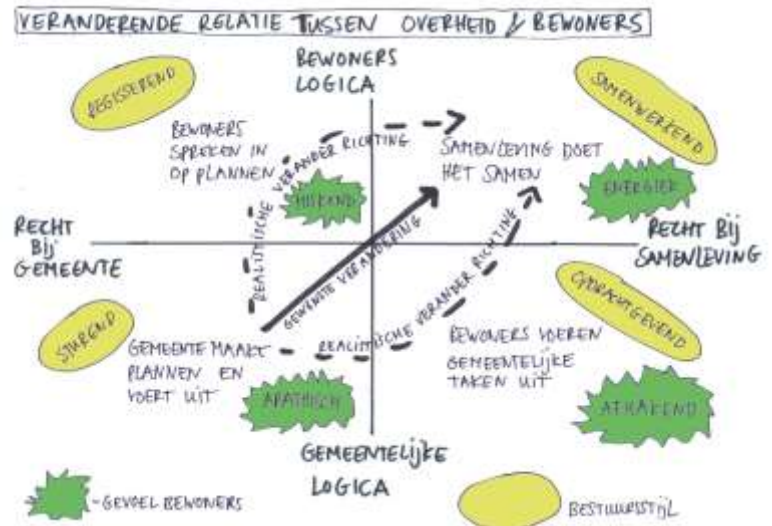
Naturalness	Initiative	Growth	Culture
Kinderen, jongeren en volwassenen participeren per definitie in een samenleving	Participatie begint met initiatief van kinderen, jongeren en volwassenen.	Participatie zorgt voor groei van kinderen, jongeren, volwassenen en de samenleving als geheel.	Participatie vereist een participatiecultuur, tools with attitude en een formele inbedding.

Het model gaat uit van de gedachte dat kinderen, jongeren en volwassenen per definitie in een samenleving participeren. Initiatief is het vertrekpunt van participatie, niet iets wat pas in de twee hoogste treden voorkomt. Het is daarbij niet de taak van volwassenen om jongeren bij zaken te betrekken, maar het is de taak van volwassenen om de juiste randvoorwaarden te scheppen.

Onderdeel van de randvoorwaarden is de formele inbedding van participatie. Relevant daarbij is het **right to challenge**, wat binnenkort in de Gemeentewet wordt opgenomen – de online consultatie is in februari 2020 gesloten. Het right to challenge wordt ook wel participatie voor gevorderden genoemd en houdt in dat inwoners taken van de gemeente kunnen overnemen. Dit geldt dus ook voor jongeren.

Om het right to challenge goed vorm te geven, wordt van gemeenten een andere bestuursstijl gevraagd. Van sturend, regisserend of opdrachtgevend, naar samenwerkend.

In het plan van aanpak wordt dit nader uitgewerkt.

1.2 Knelpunten

Met haar ambities legt de gemeente de lat hoog. Want de werelden van jongeren en gemeenten verschillen sterk. Het Verwey-Jonker Instituut vroeg 122 gemeenten in 2016 welke drempels zij ervaren bij het vormgeven van jongerenparticipatie:

- Het is lastig is om jongeren gemotiveerd en betrokken te houden (69%).
- De spanning tussen het vaak langdurige tijdsbestek van beleidstrajecten en de dynamiek van de leefwerelden van de jeugd (58%)
- De taal en organisatievorm van de jeugd sluit niet altijd aan bij die van de overheid (44%)
- jeugdparticipatietrajecten zijn arbeidsintensief (43%)
- De doelgroep wisselt snel (42%).

Extra uitdagend daarbij is dat jongerenbeleid binnen gemeenten onder verschillende afdelingen valt: onderwijs, jeugdwet en jeugdzorg hebben allemaal met verschillende partijen van doen, maar werken met en voor dezelfde doelgroep.

Het structureel vormgeven van jongerenparticipatie is niet iets wat je er even bij doet. Het vraagt om een langdurige, gezamenlijke inzet.

1.3 Succesfactoren

De Nationale Jeugdraad (Njr), het Nederlands Jeugdinstituut en Movisie hebben diverse publicaties over jongerenparticipatie waarin zij ingaan op succesfactoren rondom jongerenparticipatie. Ook het *Handboek Jeugdparticipatie* van kindercorrespondent Tako Rietveld noemt succesvolle voorbeelden van jongerenparticipatie. In deze paragraaf bundelen we deze bronnen in een aantal veelgenoemde succesfactoren.

Ga naar jongeren toe

Jongeren hebben een druk leven met school, sport en sociale contacten. Ontmoet hen waar ze zijn. Voorkom onnodige barrières. Samenwerking met organisaties die een rol spelen in het dagelijks leven van jongeren helpt daarbij. Betrek jongeren ook bij het vormgeven van het participatiebeleid zelf. Inhoudelijk kan de gemeente met jongerenparticipatie starten door de jongeren over een specifiek thema te bevragen, maar het is ook een optie om met een lege agenda het gesprek aan te gaan en te horen waar de behoeften van jongeren liggen en waar zij graag over meedenken. Beweeg mee met de energie die er bij de jongeren aanwezig is.

Jongeren worden het meest beïnvloed door hun leeftijdsgenoten. Peer education is daarom ideaal om jongeren te bereiken en te betrekken. Niet alleen weten leeftijdsgenoten wat er speelt in het leven van hun leeftijdsgenoten, ze zijn ook in staat om gevoelige onderwerpen te behandelen als gelijken en kunnen inspirerende rolmodellen voor elkaar zijn. Bovendien kan peer education sociale en culturele achtergronden overstijgen. Door peer education krijgen ook de jongeren zelf een kans om hun talenten te ontwikkelen.

Toon oprechte interesse en laat zien wat je met de input doet

Investeer tijd in het opbouwen en onderhouden van relaties met jongeren. Luister echt naar wat ze te zeggen hebben en wees transparant over wat er gaat gebeuren met hun inbreng. Focus op duidelijke en realistische resultaten. Geef ze bovendien de verantwoordelijkheid die ze aankunnen, en bied ze de mogelijkheid om deze verantwoordelijkheid uit te breiden en zo eigenaarschap te ontwikkelen.

Lever maatwerk en varieer

Voor een jongere van 12 zijn andere zaken relevant dan voor een jongere van 16. En in de ene wijk spelen andere thema's dan in de andere. Ook de manier waarop je jongeren van verschillende leeftijden en uit verschillende buurten het beste bereikt, verschilt. Er is dus geen aanpak die voor de hele doelgroep geldt. Maatwerk is vereist.

Een jongerenraad trekt in de praktijk vooral de goedgebekte jongeren aan die vaardig zijn en het leuk vinden om mee te denken en in gesprek te gaan met de gemeente. Er zijn ook jongeren die willen participeren, maar vooral door te doen. Het past beter bij de huidige tijdgeest om jongeren op bepaalde momenten om input te vragen, dan om een commitment vast te leggen voor een lange periode van bijvoorbeeld jaar. Variatie in vormen van participatie – zowel offline als online - helpt om verschillende groepen te bereiken.

Benader het als een integraal vraagstuk

Gemeenten zijn vaak verder op weg met de participatie van jongeren vanuit hun ervaring met jeugdzorg dan met jongerenparticipatie gericht op alle jongeren in de gemeente. Uit onderzoek binnen gemeenten ontstaat het beeld dat beide vormen van jongerenparticipatie gescheiden georganiseerd zijn en als aparte beleidsterreinen worden gezien.

Bestuurlijk commitment biedt nog geen garantie voor succes. Een duidelijke plek en borging in de brede gemeentelijke organisatie zijn onmisbaar om te voorkomen dat jongerenparticipatie wordt gezien als iets dat je 'erbij doet'. Jongerenparticipatie kan niet belegd zijn bij slechts een persoon. Een kopgroep van gemotiveerde 'voorlopers' kan helpen om het thema breder op te pakken.

2. Inzichten uit de praktijk

De inzichten uit de literatuur zijn verrijkt door ervaringen op te halen bij medewerkers en externe betrokkenen binnen de gemeente Alphen aan den Rijn en verantwoordelijken voor jongerenparticipatie bij andere gemeenten. Door middel van semigestructureerde interviews zijn de inzichten uit de literatuur getoetst en is verkend welke praktijkervaring er is met jeugdparticipatie binnen de doelgroep van 12 – 18 jaar. In dit hoofdstuk vatten we deze praktijkinzichten samen. Een lijst met alle gesproken partijen is te vinden op slide 21.

Waar zijn jongeren te vinden?

De knelpunten en succesfactoren die uit de literatuurstudie naar voren komen, worden in de praktijk herkend. Alle betrokkenen benoemen het belang van aansluiten bij de wereld van jongeren zelf, zowel online als offline. In die situaties waar de gemeente jongeren zelf opzoekt, kwamen zij ook met ideeën. In de praktijk zijn er meer positieve ervaringen met het offline aanspreken van jongeren, dan het organiseren van online mogelijkheden tot participatie. Wel blijkt het lastig om op langere termijn contact te houden met jongeren.

*“Nanne was brutaal genoeg,
hoe luisteren we ook naar de
minder montere jongeren?”*

In Alphen aan den Rijn zijn jongeren onder andere te vinden:

- op school
- bij sportverenigingen
- op straat (in parken, voetbalkooien, skatepark)
- in de Esports Game Arena
- in de bibliotheek
- bij activiteiten van jongerenwerk BOOST en Go! voor Jeugd

Het principe van jongeren opzoeken waar ze zijn geldt ook online. Sociale media zijn daarvoor bij uitstek geschikt. Jongeren van 15-19 noemen zelf WhatsApp, Instagram, Snapchat en YouTube als belangrijkste kanalen. Met name binnen de jongere doelgroep, groeit TikTok hard.

Interne organisatie

In de praktijk blijkt het lastig om als gemeente een betrouwbare partner te zijn voor jongeren. Besluitvorming duurt soms langer dan de aandachtspanne van de jeugd en goedbedoelde initiatieven worden niet altijd duurzaam voortgezet. Dat zorgt ervoor dat jongeren hun vertrouwen in de gemeente verliezen. Alphen aan den Rijn werkt met gebiedsadviseurs, die als taak hebben de ‘buitenwereld’ en de gemeentelijke organisatie met elkaar te verbinden. Zij kunnen en willen ook een rol spelen bij het contact met jongeren. Dat is belangrijk, want beleid dat jongeren aangaat, valt binnen de gemeente onder verschillende afdelingen. Voor een deel van de doelgroep is er ook overlap met het programma *integrale aanpak 16-28*.

Samenwerken met professionals

De gebiedsadviseurs van de gemeente hebben regelmatig overleg met professionals van jongerenwerk, maar ook sportverenigingen en andere maatschappelijke partners. Deze partijen zetten hun goede contacten met jongeren graag in om participatie te bevorderen. De gemeente hoeft niet altijd regisseur te zijn, soms is het voldoende om bestaande initiatieven aan te jagen of te faciliteren.

Een van de suggesties van marktpartijen is om activiteiten te organiseren die niet gericht zijn op participatie, zoals een inspraakavond, maar die gewoon leuk zijn voor jongeren. Bijvoorbeeld een FIFA-tournooi in de Egame Arena. Of een festival. Daaromheen kun je dan vervolgens zorgen dat je jongeren bevraagt over thema's die voor hen relevant zijn.

Belangrijke voorwaarde is wel dat partijen hun onafhankelijkheid behouden. Ze willen de vrijheid krijgen om te kijken wat jongeren echt nodig hebben en ervoor waken politiek kleur te bekennen.

Maatwerk

Het belang van maatwerk wordt in de praktijk ook onderstreept. De doelgroep is divers. Naar leeftijd, maar ook naar geografie. Wat in Alphen-Centrum speelt, kan in de dorpskernen totaal anders zijn. In de praktijk lijkt het beter te werken participatie op projectbasis te organiseren, dan vanuit beleidsterreinen te denken. Maatwerk betekent ook dat de gemeente zich moet aanpassen aan de tijden en locaties die voor jongeren goed uitkomen. Ook dat verschilt per leeftijd.

Een van de manieren waarop jongerenparticipatie veelal wordt vormgegeven is met een jongerenraad. In de praktijk blijkt het daarbij lastig om jongeren geïnteresseerd te houden zich hier langere tijd aan te committeren. Bovendien heeft het werken met een jongerenraad het risico in zich dat gemeenten denken dat jongerenparticipatie daarmee structureel is geborgd, waardoor zij niet steeds blijven zoeken naar manieren om te luisteren naar de stem van alle jongeren.

3. Uitgangspunten

De ambities van de gemeente, de inzichten uit de literatuurstudie en het praktijkonderzoek vormen de basis voor de principes waarmee gemeente Alphen aan den Rijn jongerenparticipatie vormgeeft. In dit hoofdstuk werken we deze uit.

3.1 De ambitie van de gemeente

“Met experimenteren en inspireren bouwen we aan een gemeente die van buiten naar binnen werkt, waarbij de inwoners en organisaties de opdrachtgevers zijn van de gemeente”.

Zo omschrijft de gemeente Alphen aan den Rijn zijn democratische ambities in het coalitieakkoord 2018 – 2022. Om die ambities te realiseren, zijn zeven bouwstenen benoemd, waarbij begrippen als dialoog, luisteren, faciliteren, ruimte voor initiatief, maatwerk en aansluiten bij het ritme van de samenleving een belangrijke rol spelen.

Deze ambities gelden ook voor de totstandkoming van beleid dat jongeren raakt. Voor de leeftijdscategorie tot 12 jaar heeft de gemeente een Kinderburgemeester en een Kinderraad benoemd, waarmee inspraak van deze groep structureel wordt vormgegeven. De dialoog met jongeren van 12 tot 18 jaar vindt echter nog ad hoc plaats. De gemeente wil deze groep structureel betrekken bij het gemeentebeleid.

In Alphen aan den Rijn ziet de leeftijdsopbouw van deze doelgroep er in 2019 als volgt uit:

Leeftijd	Aantal inwoners
12 jaar	1.243
13 jaar	1.287
14 jaar	1.376
15 jaar	1.387
16 jaar	1.387
17 jaar	1.398
18 jaar	1.465
Totaal	9.546

3.2 Principes

Doel van jongerenparticipatie is dat gemeentebeleid dat jongeren raakt, tot stand komt in samenspraak met jongeren zelf.

1. Niet het beleid, maar de jongeren staan centraal

De gemeentelijke ambitie om niet óver jongeren te praten, maar mét hen, past beter bij de Alexander Bridge of Participation dan bij de participatieladder (zie 1.1). Dat heeft gevolgen voor hoe de gemeente haar rol op het gebied van participatie invult. De gemeente is niet de initiator van jongerenparticipatie, maar de gemeente zoekt naar manieren om bestaande initiatieven te versterken. De gemeente zoekt niet naar een structurele manier om jongeren bij beleid te betrekken, maar naar een manier om structureel aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren. Kortom: niet de gemeente en haar beleid staat centraal, maar de jongeren en hun leefwereld. Dat betekent dat we maatwerk leveren.

2. Participatie is niet belegd bij een afdeling, maar onderdeel van de gemeentecultuur

Oprechte interesse in de mening van jongeren is een belangrijke voorwaarde voor succesvolle jongerenparticipatie. Daarmee is jongerenparticipatie meer een kwestie van organisatiecultuur dan een verantwoordelijkheid die je bij een enkele afdeling of persoon belegt. Onderdeel van die cultuur is ook dat er ruimte is om te experimenteren en fouten te maken.

3. We sluiten aan bij bestaande structuren en faciliteren anderen

Samenwerkingspartners staan in nauw contact met jongeren. Zij kunnen en willen graag een rol vervullen in het bevorderen van participatie. We doen dat wat ervoor zorgt dat de stem van jongeren gehoord wordt. Dat betekent dat de gemeente zelf niet altijd zichtbaar hoeft te zijn of de regie heeft. Waar mogelijk faciliteren we anderen.

3.3 Vervolgstappen

Gesprekken met interne en externe betrokkenen	augustus / september
Tussenrapportage bespreken met gemeenteraadsleden	begin september
Focusgroepen met jongeren	medio september
Definitief advies jongerenparticipatie 12 – 18	oktober

4. Verantwoording

Gesproken interne stakeholders:

- Gert-Jan Schotanus - Wethouder van Sport, onderwijs 0-12, openbare ruimte, wijken & dorpen, democratic challenge
- Emilie de Jong, beleidsmedewerker team sport, gezondheid en ondersteuning
- Laura Hornick - Kwartiermaker integrale aanpak 16 - 27 jaar
- Patrick Dongelmans – Gebiedsadviseur Rijnwoude
- Conny van Egmond-Vermeer – Team Wijken & Kernen
- Roel Wierink – Gebiedsadviseur Centrum
- Anneke Janssen - Gebiedsadviseur Alphen-West
- Kristien van den Oever – Cultuurmakelaar

Nog te spreken:

- Chantal Pols – Beleidsmedewerker Maatschappelijke ontwikkeling
- Gemeenteraadsleden
- Erik van Zuylen, Wethouder duurzaamheid, cultuur, afval en dierenwelzijn en ex-lid jongerenraad

Gesproken externe stakeholders:

- BOOST! - Zakaria Ahannay, Jongerencoach Alphen-Noord & Mohamed Haouli, coördinator jongerenwerk Alphen aan den Rijn
- E-sport Arena – Youri Baerveldt, locatiemanager
- Korfbalvereniging Tempo – Albert-Jan Vonk, voorzitter
- Gemeente Dordrecht – Mart de Koning, beleidsmedewerker Jeugd en Onderwijs
- Gemeente Rotterdam - Natasja Spiekerman, senior communicatieadviseur
- Gemeente Nieuwegein – Samantha van Meurs, communicatieadviseur & Fieke Vermeulen, Strategisch communicatieadviseur

Nog te spreken:

- Voetbalvereniging ARC - Irma Ligtoet, voorzitter
- Hockeyvereniging HCA - Sandra Habets, voorzitter
- Woonforte - Aart van der Reijken
- Bibliotheek - Erna Kappe
- Groene Hart Scholen
- Scala College
- Ashram College
- Go! Voor jeugd
- Alphen Beweegt!
- Wijkagenten

Geraadpleegde literatuur:

Mak, J., Gilsing, R. en A. Wróblewska. De staat van jeugdparticipatie in Nederland 2016. Utrecht: Verwey-Jonker instituut, 2016.

Van der Veer, N., Boekee, S. & Hoekstra, H. (2020). Nationale Social Media Onderzoek 2020. Newcom Research & Consultancy.

Rietveld, T. Handboek Jeugdparticipatie. Amsterdam: Kindercorrespondent, 2019.

Strating, G., von der Assen, N., Couperus, I., Jurrius, K., Mak, J., Neijboer, D., Pehlivan, T., Rutjes, L., Schalkers, I., Sarti, A. & Uzozie, A. (2011). Kinderparticipatie in Nederland – Inspirerende voorbeelden uit de praktijk. Amsterdam: Stichting Alexander

Bauer, J., Rutjes, L., van der Gaag, R. & Mak, J. (2012). “Toolkit Jeugdparticipatie – Instrumenten Jeugdparticipatie Gemeenten. Amsterdam: Stichting Alexander / Verwey-Jonker Instituut.

<https://www.movisie.nl/artikel/tijd-om-te-gaan-doen-wat-werkt-jongerenparticipatie>. geraadpleegd op 7 juli 2020

https://www.njr.nl/documents/176/Succesfactoren_nl.pdf. geraadpleegd op 10 juli 2020

<https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Sterke-basis-voor-de-jeugd/De-rol-van-de-gemeente/Jeugdparticipatie-bevorderen>.

Geraadpleegd op 7 juli 2020.

**holland[™]
spoor**

Veerhaven 7 / 3016 CJ Rotterdam / [Meeuwes de Ruiter](#) / meeuwes@hollandspoor.com / 06 10 40 71 87